

Suomen Sadankomitealiitto ja Suomen Rauhanliitto:
Turvallisuuspolitiikka 2000-luvulle

Järjestöt turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta 5.9

Eduskunta joutuu ottamaan kantaa turvallisuuspolitiikkaan:

Nyt olisi nähtävä oikein turvallisuuden perusvalinnat

Hallituksen selonteossa vuodelta 1995 'Turvallisuus muuttuvassa maailmassa' Suomen turvallisuuspolitiikan keinovalikoima määriteltiin kolmiosaiseksi: vakauspolitiikka, konfliktinhallinta ja aseellinen pelotepuolustus. Tästä uudistetusta doktriinista ei ole tehty poliittisia johtopäätöksiä, sitä on käytetty lähinnä retoriikkana, jolla on tuettu armeijan kasvavia määrärahaavaatimuksia

Turvallisuus tämän päivän maailmassa on entistä selvemmin kaikkien ihmisten universaalialue turvallisuutta. Kansallisen turvallisuuden perspektiivi on liian ahdas, sillä kaikkien kansakuntien turvallisuus on riippuvainen inhimillisen turvallisuuden yleisestä kehityksestä.

Rajallisten resurssien maailmassa on tehtävä valintoja. Suomen kansallisen valinnan tulisi olla selvä. Yhteistyövaraiseen turvallisuuteen tehtävät investoinnit antavat paremman turvallisuustuoton kuin asevaraiseen turvallisuuteen tehtävät investoinnit.

Myöskään NATO jäsenyys ei toisi lisää turvallisuutta. Päinvastoin Suomi palvelee yhteistyövaraista turvallisuutta ja Euroopan turvallisuuspoliittisen arkkitehtuurin kehittämistä parhaiten sotilaallisesti liittoutumattomana.

Hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta on käyty vilkasta keskustelua. Puolustusvoimien sisällä ja puolustusvoimien ja hallituksen välillä käytiin vääntöä puolustusmäärärahojen määrästä ja niiden kohdentamisesta.

Pidämme keskustelua puolustusvoimien määrärahoista kylläkin tärkeänä. On kuitenkin olemassa vaara, että jää näkemättä - ja keskustelematta - turvallisuus- ja puolustuspolitiikan laajempi viitekehys, johon annettulla selonteolla kuitenkin on sekä suoranaisia että välillisiä (ja juuri siksi helposti huomaamatta jääviä) vaikutuksia. Nyt olisi nähtävä oikein turvallisuuden perusvalinnat.

Askel eteen, kaksi taakse?

Kylmän sodan päättymisellä oli vaikutuksia Suomen virallisen turvallisuuspoliittisen doktriinin muotoiluun. Hallituksen selonteko vuodelta 1995 'Turvallisuus muuttuvassa maailmassa' uudisti turvallisuuspolitiikan virallisen käsitteistön.

Uudessa turvallisuusdoktriinissa ilmaistiin, että Suomi edistää turvallisuustavoitteitaan kolmiosaisella keinovalikoimalla: vakauspolitiikan, konfliktinhallinnan ja aseellisen pelotepuolustuksen keinoin. Uusi näkemys oli intellektuaalisesti realistinen ja saavuttikin sellaisena välittömästi laajan hyväksynnän.

Turvallisuusdoktriinin keinovalikoima viittasi sekä yhteistyövaraisiin (diplomaattisiin, poliittisiin, taloudellisiin, kulttuurisiin jne.) keinoihin että sotilaallisiin keinoihin (sekä maanpuolustuksen että kansainvälisen rauhanturvatoiminnan merkityksessä). Omissa mielikuvissaan kukin saattoi painottaa joko turvallisuuden

yhteistyövaraisia tai asevaraisia keinoja arvostustensa ja mieltymystensä mukaan.

Yhteistyövaraisen turvallisuusajattelun näkökulmasta katsoen kehityksessä vuoden 1995 jälkeen on kuitenkin ollut enemmän huolestuttavia kuin myönteisiä piirteitä.

Euroopan unionin piirissä Länsi-Balkanin sodat kehittivät huonon oman tunnon siitä, että eurooppalaisilla ei ollut riittävää kykyä estää ja hallita alueen väkivaltaisia konflikteja. Yhtäältä tämä vauhditti vaatimuksia kehittää yhteistä, koordinoitua Etyj-eurooppalaista turvallisuuspolitiikkaa, mutta toisaalta se vauhditti vaatimuksia tehostaa vain EU:n oman, sen jäsenmaille yhteisen, ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittelyä. Valitettavasti Naton johdolla toteutetut sotilaalliset operaatiot sekä Bosniassa että Kosovon tilanteen takia Serbiassa johtivat monien ajatukset siihen, että tärkeintä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on unionin oman eurooppalaisen aseelliseen toimintaan kykenevän kapasiteetin kehittäminen.

Suomen ja Ruotsin aloite yhteisen sotilaallisen kapasiteetin kehittämistä palvelemaan vain - tai ainakin tässä vaiheessa vain - EU:n kriisinhallintaa perinteisemmän puolustusliittokonseptin (jota edusti WEU) sijaan ohjasi ajatuksia terveempään suuntaan, mutta se ei ole ainakaan toistaiseksi tasapainottanut läheskään riittävästi asevaraisen turvallisuusajattelun EU:ssa saamaa ylivaltaa.

Suomen sisäisessä turvallisuuspoliittisessa ajattelussa suhteessa vuonna 1995 hyväksytyyn uuteen doktriiniin on kehittynyt - tai säilynyt! - sama vinoutuma. Uudesta turvallisuuspoliittisesta doktriinista ei ole tehty oikeastaan mitään uudistuksiin tähtäviä poliittisia johtopäätöksiä. Sellaisena voidaan pitää ainoastaan siviilikriisinhallintaa, josta sovittiin EU:n Helsingin kokouksessa vuonna 1999. Etupäässä uutta doktriinia - ja koko laajan turvallisuuden käsitettä aina teollisuuslaitosten vahinkoja ja luonnononnettomuuksia myöten - on käytetty vain retoriikkana, jolla on tuettu puolustusvoimien voimakkaaseen kasvuun lähteneitä määräraha-vaatimuksia.

Nyt olisi mentävä eteen eikä taakse päin

Turvallisuus tämän päivän maailmassa on entistä selvemmin kaikkien ihmisten universaalista turvallisuutta. Kansallisen turvallisuuden perspektiivi on lopullisesti käynyt liian ahtaaksi, koska jokaisen kansakunnan turvallisuus on tullut ratkaisevalla tavalla riippuvaiseksi inhimillisen turvallisuuden yleisestä kehityksestä.

Kaikki kansat ja valtiot ovat tänä päivänä osa tiivistä maailmanyhteisöä, jonka tehtävänä rakentamiensa sopimus- ja hallintokoneistojen (ennen kaikkea YK-koneiston) avulla on pitää huoli inhimillisen turvallisuuden

kehittymisestä ja säilymisestä kaikkialla maapallolla. Inhimillinen turvallisuus on vapautta organisoidun poliittisen väkivallan pelosta.

Inhimillinen turvallisuus on perusedellytys ja lähtökohta sille, että ongelmien ja konfliktien vaivaamissa yhteiskunnissa alkaa tapahtua myös sellaista taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kehitystä, joka johtaa demokraattisen oikeusvaltion kehittymiseen, mikä lopullisesti vapauttaa ongelmallisen alueen ihmiset väkivaltaisten konfliktien pelosta. Toimiva ja aito demokratia on yhteiskuntien sisäisesti paras konfliktisääntelymekanismi.

Maailma ei ole kokonaan vapautunut valtioiden välisten väkivaltaisten konfliktien mahdollisuudesta. Eräiden afrikkalaisten valtioiden välillä on jännitteitä. Pitkään jatkunut jännitystilanne vallitsee Lähi-idässä Israelin ja sitä ympäröivien arabivaltioiden välillä. Intian ja Pakistanin välinen jännitys on molempien maiden ydinasevarustelun takia saanut uuden ja erittäin vaarallisen ulottuvuuden. Avoimia ristiriitoja on myös kommunismin romahtamisen seurauksena syntyneiden uusien valtioiden välillä sekä entisen Neuvostoliiton että entisen Jugoslavian alueella.

Olemme kuitenkin siirtyneet aikaan, jolloin suursodan vaara jonkin keskeisen suurvallan aggressiivisen ja valloituksiin tähtäävän pyrkimyksen takia on siirtynyt historiaan. Suursota saattaa ehkä edelleen olla mahdollinen, mutta meidän aikamme sellainen saattaisi kehittyä vain, jos globaalisesti harjoitettavassa paikallisessa kriisinhallinnassa epäonnistuttaisiin ja konflikti tällaisen epäonnistumisen seurauksena eskaloituisi hallitsemattomaksi väkivallan käytöksi. Suomen puolustuspolitiikan perustana olevissa uhakuva-arvioissa on 60-luvulta lähtien korostettu, että maamme elää vakaassa ympäristössä eikä siihen kohdistu erillisen hyökkäyksen uhkaa. Maamme kohdistuvan sotilaallisen uhan on ajateltu voivan realisoitua ainoastaan laajemman alueellisen konfliktin yhteydessä. Sellaisen mahdollisuus on 60-luvulta lähtien arvioitu vähäiseksi. Kuinka vähäinen se onkaan nyt kylmän sodan muodostaman vaaran siirryttyä historiaan!

Turvallisuuspoliittisesti johtopäätöksen toteutuneesta kehityksestä tulisi olla ilmeinen. Suomen olisi turvallisuuspolitiikassaan panostettava ensisijaisesti yhteistyövaraisen turvallisuuden instituutioiden vahvistamiseen ja niiden toteuttamien turvallisuuden kenttäoperaatioiden rahoittamiseen ja tukemiseen.

Mitä se tarkoittaa käytännössä? YK:n tukemista ja kehittämistä. Etyj:in tukemista ja kehittämistä. Määrätietoista ja tavoitetietoista kehitysyhteistyötoimintaa. Väkivaltaisten konfliktien globaalia torjuntaa osallistumalla aktiivisesti

kansainvälisten instituutioiden ja kansalaisjärjestöjen kanssa väkivaltaisten konfliktien kehittymisestä varoitavien early-warning-järjestelmien kehittämiseen. Panostamista siviilikriisinhallintaan.

Tässä turvallisuuspoliittisessa visiossa puolustusvoimien tulisi muuttua ensisijaisesti kansainvälistä kriisinhallintaa sotilasammattillisella osaamisella tukevaksi organisaatioksi. Tässä visiossa puolustusvoimien perinteinen tehtävä - varautuminen maan rajojen ja alueellisen koskemattomuuden puolustamiseen - jää epätodennäköisyydessään toissijaiseksi tehtäväksi.

Suomi - nykyaikaisen turvallisuuspolitiikan pieni suurvalta?

Suomi on saanut osakseen paljon kansainvälistä arvostusta ja hyvää nimeä aktiivisella osallistumisellaan YK:n rauhanturvaoperaatioihin yli neljän vuosikymmenen aikana. Voimme olla ylpeitä toiminnastamme myös kehitysyhteistyön saralla, joskin tällä hetkellä laahaamme kehitysyhteistyön määrärahatavoitteista toivottomasti jäljessä. Voimme tuntea kansallista ylpeyttä myös siitä, että olemme yhdessä ruotsalaisten kanssa kääntäneet EU:n alunperin voimakkaasti puolustukseen ja 'Fortress Europe' tyyliseen ajatteluun tähänneen turvallisuuspolitiikan kehittelyn globaalia turvallisuutta aidosti palvelemaan kykenevään kriisinhallintaan ja siviilikriisinhallintaan.

Suomi on toiminut viisaasti pysyessään sotilaallisesti liittoutumattomana. Suomessa on kyllä ymmärretty lähialue- ja ystävyyspolitiikan arvo, mutta Suomen roolia eurooppalaisessa ja globaalissa turvallisuusympäristössä ei ole ehkä ymmärretty yhtä selkeästi. Eurooppalaisen turvallisuusarkkitehtuurin kehittämiseen tarvitaan sotilasliittoon kuulumattomia toimijoita. Pysyttäytymällä liittoutumattomana Suomi tekee palveluksen yleiseurooppalaiselle turvallisuuspolitiikalle.

Nato-keskustelussa on rajoitettu pääsääntöisesti Suomen Venäjä-suhteeseen ja sotilaalliseen turvallisuuteen ja sotilaalliseen tasapainoajatteluun. Tärkeämpää olisi nähdä globaalin turvallisuuden haasteet ja satsata globaalin yhteistyövaraisen turvallisuuden rakentamiseen. Tässä tarvitaan liittoutumattomia toimijoita.

Voisimme olla aloitteellisempia aseidenriisuntapolitiikassa esim. tukemalla ydinaseriisunnassa New Agenda koalitiota, jonka yksi aloitteentekijävaltio oli Ruotsi. Voisimme allekirjoittaa inhimillisen turvallisuuden globaaliseksi edistämiseksi jalkaväkimiinat kieltävän Ottawan sopimuksen. Voisimme olla aloitteellisempia YK:n kehittämisessä. Voisimme tehdä paljon globaalisen turvallisuuden edistämiseksi, ja meillä on runsaasti kykyä tarvittaviin innovaatioihin, jos turvallisuuspoliittiselle katseelle vain avataan oikea suunta.

Suomi on monien silmissä jo nykyisellään yhteistyövaraisen turvallisuuspolitiikan pieni suurvalta. Se on kasvanut sellaiseksi hyvillä aloitteillaan ja panostuksellaan hyödyllisiin asioihin asettamatta vastakkain yhteistyövaraisen turvallisuuspolitiikan ja asevaraisen turvallisuuspolitiikan määrärahoja.

Inhottavalla tavalla rajallisten resurssien maailmassa tätä tietä ei kuitenkaan näy voitavan kulkea loputtomiin. Asetekniikan ja kaiken muunkin kallistuessa joudumme lopulta priorisoimaan. Meidän kansallisen valintamme tulisi olla selvä. Yhteistyövaraiseen turvallisuuteen tehtävät investoinnit antavat paremman turvallisuustuoton sekä kansallisesti että kansainvälisesti kuin asevaraiseen turvallisuuteen tehtävät investoinnit.

Suomen Rauhanliitto - YK-yhdistys (perustettu 1920) ja Suomen Sadankomitealiitto (perustettu 1963) ovat puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomia rauhanjärjestöjä. Rauhanliitto ja Sadankomitea näkevät turvallisuuteen liittyvät haasteet laaja-alaisesti ja edistävät työssään ei-asevaraista turvallisuuspolitiikkaa, inhimillisen turvallisuuden konseptia. Inhimillinen turvallisuus asettaa - ei vain sanojen vaan myös käytännön toimien tasolla - etusijalle ihmisten keskinäisen tasa-arvon, ihmisoikeudet ja etsii pitkällä tähtäimellä globaaleja ja kestäviä koko ihmiskunnalle yhteisiä ratkaisuja lyhyen tähtäimen usein näennäisten kansallisten etujen sijaan.